

Małgorzata Lenart

Niewiele się zmieniło

(rec. Marta Rusek, Bogusław Kolcz, Jadwiga Kowalikowska, Urszula Żydek-Bednarczuk, Barwy epok. Poradnik dla nauczyciela. Program nauczania, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2002, ss.192)

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne publikują wiele poradników i programów nauczania, w tym także z języka polskiego, przedmiotu podstawowego dla edukacji każdego Polaka. W większości, niestety, są to prace bardzo słabe tak pod względem merytorycznym, jak i metodologicznym oraz metodycznym. Niska jakość tych dzieł wynika przede wszystkim z braków wyraźnych teoretycznych podstaw tego rodzaju twórczości dla nauczycieli, niejasności koncepcji metodologicznych i metodycznych przyjmowanych jako założenia wyjściowe proponowanych rozwiązań.

Nie zamierzam dokonywać krytycznego przeglądu wszystkich wymienionych dzieł, pragnę natomiast skupić się na książce bodaj najlepszej z tego gatunku, pracy zbiorowej dla nauczycieli polonistów pracujących w liceum ogólnokształcącym, liceum profilowanym i technikum, autorstwa Marty Rusek, Bogusława Kołcza, Jadwigi Kowalikowskiej, Urszuli Żydek-Bednarczuk.

Wspomniany poradnik składa się z kilku części. „Poradnik dla nauczyciela” autorstwa Marty Rusek otwiera recenzowaną pracę. Propozycje metodyczne autorki są bardzo tradycyjne. Opiera ona swoje wskazówki i rozwiązania głównie na wiedzy teoretyczno-literackiej oraz tzw. „dydaktyce uproszczonego literaturoznawstwa”, pomijającej świadomie wszelkie konteksty psychologiczne i pedagogiczne. Nawet wiedza z teorii kultury wydaje się niewystarczająca, a przecież w podtytule poradnika zapisano – kultura i literatura.

Przedstawione propozycje lekcji rozmiągają się z ustaleniami psychologii zapamiętywania i rozumienia, i wręcz lekceważą współczesne nurty i teorie pedagogiczne. Autorka próbuje uwolnić się od wszelkiego schematyzmu i metodycznego przymusu. Prawdopodobnie z tych powodów nie nawiązuje do konkretnych teorii metodycznych i różnych znanych wcześniej modeli scenariuszy lekcji. Uwalniając się jednak od schematu teoretycznego, który jest lepiej lub gorzej uzasadniony naukowo (liczy się na przykład z prawami zapamiętywania), wpada w pułapkę schematu praktycznego, zupełnie przypadkowo skonstruowanego, a przy tym pomijającego sprawdzone ustalenia naukowe.

Najmocniejszą „bazą teoretyczną” autorki jest wiedza o stylach odbioru, prezentowana w książce M. Głowińskiego z 1972 roku. Rzecz nie w tym, że książka ukazała się bardzo dawno, ale w jej schematycznym, niesprawdzonym i wręcz fałszywym ujęciu rzeczonych stylów odbioru. Otóż najczęściej mamy do czynienia w praktyce z tak zwanym mieszanym stylem odbioru, a nie z „czystymi typami” prezentowanymi przez skąd inąd wybitnego literaturoznawcę.

W scenariuszach autorki pomija się sferę wartości nadestetycznych, które stanowią niezbędny składnik teleologiczny i praktyczny pozwalający uchwycić wychowawczy wymiar dzieła literackiego.

Nie będę szerzej zajmowała się „Podstawą programową kształcenia ogólnego” zamieszczoną w poradniku. Zwracam jedynie uwagę na niezwykle enigmatyczne zapisy celów edukacji i notoryczne pomijanie problemów samopoznania, samorozumienia i samokształcenia.

Tę samą krytyczną uwagę można odnieść do „Programu nauczania” autorstwa Bogusława Kołcza, Jadwigi Kowalikowej i Urszuli Żydek-Bednarczuk, chociaż – co jest cenne – znajdujemy tam zapis „wdrażanie do samokształcenia” w bardzo ogólnie sformułowanych celach wychowawczych. Akcentuje się pośrednio dążenie do wzmacniania „ego” jednostki, co wydaje się dyskusyjne pod względem wychowawczym.

„Nauka o języku” budzi najmniej zastrzeżeń. Rodzi się jednak pytanie, czy edukacja z tej dziedziny nie powinna pokazać, że pewnych treści nie można ująć w sposób językowy i że istnieje granica między językiem a rzeczywistością, poznaniem językowym a poznaniem medytacyjnym i mistycznym.

Zaznaczyłam na wstępie, że recenzowany poradnik należy do najlepiej wydanych przez Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne. Niemniej jednak zawiera dużo usterek. I to właśnie musi niepokoić.

Piotr Witka

Jubileuszowe badania

Rec. T. Frąckowiak (red.), Przemiana, myśl i poznanie. Księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Wojciechowi Pasterniakowi, Poznań 2003, Wydawnictwo Naukowe PTP Oddział w Poznaniu

Ukazała się wielce interesująca księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Wojciechowi Pasterniakowi z okazji 50-lecia Jego pracy zawodowej. Jubilat zaczynał swoją działalność pedagogiczną w roku 1953 w tzw. jednoklasówce w miejscowości Karszyn w dawnym powiecie sulechowskim. Księga nie ukazuje jednak życia i twórczości Uczzonego. Znakomici Autorzy nawiązują tylko do niektórych, prawdopodobnie najważniejszych, Jego osiągnięć, inni podejmują bliską Mu problematykę pedagogiczną, filozoficzną i filologiczną. Piszą między innymi tak sławni i najwyższej klasy profesorowie, jak Zofia Zdybicka, Stanisław Wielgus, Andrzej Szyszko-Bohusz, Mieczysław Łojek, Bolesław Pękała, Andrzej Radziewicz-Winnicki, Tadeusz Frąckowiak, Janusz Gnitecki, Zbyszko Melosik, Stanisław Kawula, Bolesław Potyrała, Józef Nowakowski i inni.